

UDK 811.163.42'367.335

Izvorni znanstveni članak

Prihvaćen za tisak 14. 10. 2022.

<https://doi.org/10.29162/jez.2022.4>

Ranko Matasović
Filozofski fakultet Zagreb

Kosubordinacija u hrvatskome jeziku

Osim *koordinacije*, u kojoj su povezane sintaktičke strukture posve neovisne jedna o drugoj, i *subordinacije*, u kojoj jedna sintaktička struktura čini konstituentu unutar druge strukture, gramatika uloga i referenci (*Role and Reference Grammar*) razlikuje i treći tip sintaktičkoga odnosa koji se naziva *kosubordinacija* (Van Valin 2005: 183–198). Kod kosubordinacije (engl. *cosubordination*) jedna sintaktička struktura nije dijelom (konstituentom) druge, ali nije ni posve neovisna o njoj, već mora biti u doseg u nekoga operatora (npr. vida, vremena, načina, negacije, ili ilokucijske snage) sintaktičke strukture s kojom je kosubordinirana. U ovom radu pokazujemo da neke sintaktičke strukture u hrvatskom jeziku zadovoljavaju definiciju kosubordinacije, primjerice rečenice povezane sastavnim veznicima s izostavljenim subjektom i pomoćnim glagolom u futuru i perfektu.

Ključne riječi: kosubordinacija, hrvatska sintaksa, sastavni veznici, gramatika uloga i referenci

1. Uvod. Kosubordinacija kao treći tip sintaktičkoga odnosa*

U suvremenim se hrvatskim gramatikama odnos subordinacije¹ i koordinacije većinom poistovjećuje s tradicionalnom razlikom između zavisnosloženih i nezavisnosloženih rečeničnih struktura (npr. Barić i dr. 1979: 387, Katičić 1986: 150 i dalje, Silić i Pranjković 2005: 329). Pri tome se pretpostavlja da je jedini tip sintaktičke zavisnosti onaj u kojem je zavisni dio sintaktičke strukture uvršten u glavni dio strukture, kao, primjerice, u objektnoj rečenici *Petar zna da je zemlja okrugla*, gdje je sintaktička dopuna (*da je zemlja okrugla*) strukturalno objekt u glavnoj rečenici *Petar zna*, odnosno dopuna glagola *znati*. Takav se zavisni sintaktički odnos onda

* Zahvaljujem se dr. sc. Jurici Polančecu za korisne komentare na prvu verziju ovoga članka. Naravno, za sve preostale pogreške i nedosljednosti odgovoran sam samo ja.

¹ Umjesto termina *subordinacija* koristi se kadšto u istom smislu i termin *podređivanje* (npr. Trask 2005: 246).

naziva subordinacijom, dok se kod koordinacije nijedna od sintaktičkih struktura ne može smatrati uvrštenom u drugu, npr. u nezavisnosloženoj rečenici *Petar svira, a Marija pjeva*.² Međutim, kao što ćemo vidjeti u nastavku ovoga članka, postoje razlozi da se pretpostavi postojanje i trećeg tipa sintaktičkoga odnosa kod kojega postoji određena sintaktička ovisnost jedne strukture o drugoj, ali se ta ovisnost ne može svesti na uvrštavanje (engl. *embedding*), odnosno podređivanje, kao kod subordinacije. Takav ćemo tip sintaktičkoga odnosa nazivati *kosubordinacijom*.

Pojam kosubordinacije uveli su sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća William Foley i Robert D. Van Valin, Jr. 1984. za strukture koje se ne mogu smatrati ni koordiniranima ni subordiniranima u tradicionalnom smislu tih izraza (v. Foley i Van Valin 1984). Premda su takve strukture isprva otkrivene u jezicima koje bismo s europocentrične točke gledišta mogli smatrati „egzotičnima“, ubrzo su one prepoznate i u engleskome, ali i u drugim europskim jezicima. Do danas je kosubordinacija važan pojam u „gramatici uloga i referenci“ (*Role and Reference Grammar*, nadalje RRG) koja se razvila iz radova Roberta D. Van Valina (v. npr. Van Valin i LaPolla 1997, Van Valin 2005). U toj se teoriji razlikuju tri tipa sintaktičkih odnosa:³

1. Koordinacija, koja uključuje sintaktički posve neovisne sintaktičke strukture povezane u neku širu sintaktičku strukturu.

2. Subordinacija, koja uključuje sintaktičku ovisnost i uvrštavanje (*embedding*), pri čemu je subordinirani konstituent strukturalni dio glavnoga.

3. Kosubordinacija, koja predstavlja tip sintaktičke ovisnosti bez uvrštavanja, tj. ovisni konstituent u kosubordiniranoj strukturi nije strukturalni dio glavnoga.

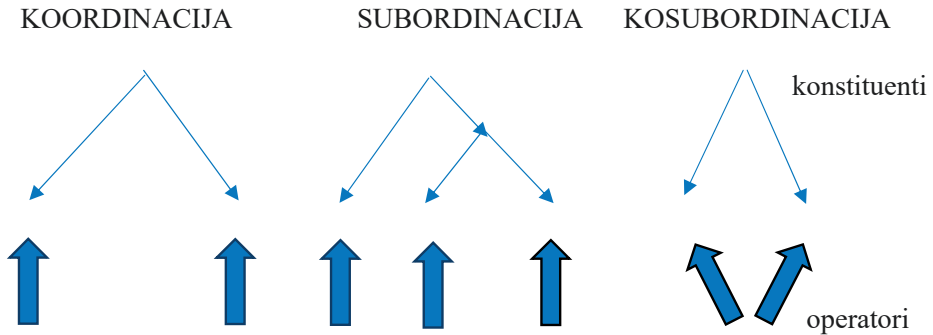
Ovisnost se u kosubordinaciji vidi po doseg operatora (npr. za vrijeme, vid, modalnost, ilokucijsku snagu),⁴ jer ovisni element mora biti u doseg operatora glavnoga elementa. Pojednostavljeno (bez dubljega ulaženja u teorijske postavke „gramatike uloga i referenci“) možemo reći da se kosubordinirani elementi moraju podudarati u kategorijama kao što su vrijeme, vid, modalnost i ilokucijska snaga. Sa značenjske točke gledišta kosubordinirane su strukture zapravo poput koordiniranih, ali su za razliku od njih ipak ovisne o doseg operatora; kao što Van Valin kaže (2005: 187), kosubordinacija je ovisna koordinacija („dependent coordination“).

Shematski se odnos koordinacije, subordinacije i kosubordinacije može prikazati kao na shemi 1:

² Za specifične sintaktičke kriterije razlikovanja koordinacije i subordinacije u hrvatskome v. Pranjeković 1981.

³ Pojam kosubordinacije nije teorijski neproblematičan (v. Bickel 2010, Foley 2010 za kritiku, kao i odgovor u Van Valin 2021). Budući da ovaj rad nije zamišljen kao teorijski doprinos, već kao opis jedne vrste sintaktičkih struktura u hrvatskome, te ćemo teorijske nedoumice ostaviti po strani.

148 ⁴ O pojmu operatora u RRG v. Van Valin 2005: 8–13.

Shema 1. Koordinacija, subordinacija i kosubordinacija

Pogledajmo sada primjere za sva tri tipa sintaktičkih odnosa u jeziku amele (Nova Gvineja, Roberts 1988, Van Valin 2021: 243):

(1a) *Fred cum ho-i-an qa Bill uqadec h-ugi-an.*
E. jučer doći-3sg-YPAST ali B. sutra doći-3sg-FUT
„Fred je došao jučer, ali Bill će doći sutra“

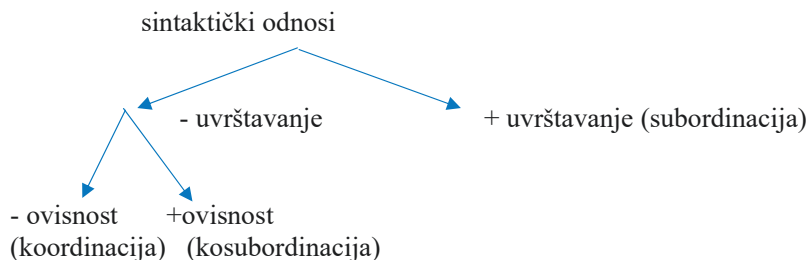
(1b) *Ija ja hud-ig-a eu nu, uqa sab mane-i-a.*
1sg vatra otvoriti-1sg-TPAST to za 3sg hrana peći-3sg-TPAST
„Zato što sam upalio vatru, ona je skuhala hranu“

(1c) *Ho busale-ce-b dana age qo-ig-a.*
svinja istrčati-DS-3sg čovjek 3pl udariti-3pl-TPAST
„Svinja je istrčala i ljudi su je ubili“

Primjer (1a) predstavlja koordiniranu strukturu: svaki dio te rečenice povezan veznikom *qa* mogao bi stajati samostalno i oba se koordinirana konstituenta mogu razlikovati po kategoriji vremena (i drugim kategorijama izraženim operatorima koji imaju određen sintaktički doseg); (1b) je primjer subordinacije: subordinirani konstituent uveden subordinatorom *eu nu* („to za“) ne bi mogao samostalno stajati, a strukturalno je uvršten u glavnu surečenicu na mjestu (i s funkcijom) priloške oznake uzroka. Na koncu, (1c) nije primjer ni koordinacije ni subordinacije. Prvi konstituent nema vlastitu oznaku vremena, već zavisi od pokazatelja vremena na drugom konstituentu (*-a* TPAST).⁵ Strukturalno su, međutim, oba dijela rečenice neovisna (jedan dio rečenice nije strukturalno dio druge, kao u 1b).

⁵ U primjerima iz jezika amele TPAST označuje današnje prošlo vrijeme, DS označuje promjenu subjekta (engl. *different subject*), FUT označuje futur, a YPAST označuje jučerašnje prošlo vrijeme.

Vidimo, dakle, da se podjela na koordinirane, subordinirane i kosubordinirane konstrukcije zasniva na dva kriterija: postojanje uvrštavanja (*embedding*) i postojanje ovisnosti (*dependency*), kao na SHEMI 2 (usp. i Van Valin 2021: 247):

Shema 2. Kriteriji razlikovanja sintaktičkih odnosa

2. Kosubordinacija u europskim jezicima

Iako je, kao što smo istaknuli, otkrivena u nama „egzotičnim“ jezicima, kosubordinacija kao pojava nije ograničena na njih. Van Valin (2021: 243) uvjerljivo pokazuje da se kosubordinirane strukture sustavno razlikuju od koordiniranih i subordiniranih i u engleskom jeziku:

(2a) [*Max tried*] [*to fix his bicycle*]. „Max je pokušao popraviti svoj bicikl.“

(2b) [*Max regrets*] [*asking Bill about it*]. „Max žali što je pitao Billa o tome.“

(2c) [*Max persuaded*] [*Bill to fix his bicycle*]. „Max je nagovorio Billa da popravi svoj bicikl.“

Primjer (2a) po Van Valinu predstavlja kosubordiniranu strukturu; premda se u semantičkom smislu može shvatiti da *to fix his bicycle* („popraviti svoj bicikl“) značenjski dopunjuje glagol *try* („pokušati“), u sintaktičkom smislu oba su dijela strukture u uglatim zagradaama ravnopravna, tj. nijedan nije uvršten u drugi, kao što je to slučaj kod subordinacije (2b). Pa ipak, među njima postoji sintaktička ovisnost: dodavanje modalnog glagola pokazuje da oba predikata moraju biti u njegovu dosegu (3a). Kod koordinacije (2c) toga uvjeta nema, što vidimo u primjeru (3b): glagol *must* odnosi se samo na ono što mora učiniti *Max*, ne *Bill*:

(3a) *Max must try to fix his bicycle* („Max mora pokušati popraviti svoj bicikl“).

(3b) *Max must try to persuade Bill to fix his bicycle*. („Max mora pokušati nagovoriti Billa da popravi svoj bicikl“)

Nadalje, Van Valin pokazuje da postoje i druge sintaktičke razlike između kosubordiniranih i subordiniranih struktura. Primjerice, za razliku od kosubordiniranih (4a), subordinirane strukture mogu se pasivizirati (4b):

(4a) **To fix his bicycle was tried by Max.*

(4b) *Asking Bill about it is regretted by Max.* (dosl. „Pitati Billa o tome bilo je zažaljeno od Maxa“)

Na koncu, za razliku od kosubordiniranih (5a), subordinirane strukture mogu se „fokalizirati“, pragmatički obilježiti kao nova informacija u rečenici (5b):⁶

(5a) **It is to fix his bicycle that Max tried.*

(5b) *It was asking Bill about it that Max regretted.*

Dakle, ako je Van Valin u pravu, sustavna razlika kosubordiniranih, subordiniranih i koordiniranih struktura postoji i u engleskom jeziku. Štoviše, kosubordinirane konstrukcije otkrivene su do sada i u mnogim drugim jezicima: u jeziku kekči (majanski), čečenskome (sjeveroistočni kavkaski), kikuju (bantuski) itd. (v. Van Valin 2005, 2021: 252 i dalje).

U ostatku ovoga članka pokušat ćemo odgovoriti na pitanje – postoje li kosubordinirane strukture i u hrvatskom jeziku?

3. Kosubordinacija u hrvatskome

Postojanje kosubordinacije⁷ u hrvatskom jeziku do sada nije istraženo. Premda ima radova u kojima se problematizira dihotomija subordinacije i koordinacije,⁸ oni se najčešće zadržavaju na konstataciji da neke rečenične strukture izražene koordiniranim (sastavnim) veznicima moraju izražavati semantičke odnose uzročno-posljedične zavisnosti, koje se češće izražavaju subordiniranim strukturama. Tako je, primjerice, u sastavnoj rečenici *Trčao je prebrzo pa se spotaknuo i pao*, gdje postoji uzročna veza i vremenska posljedičnost između prebrzoga trčanja, spoticanja i padanja, što se sve odnosi na isti subjekt rečenice. Međutim, pojam kosubordinacije, u smislu u kojem ga mi upotrebljavamo, nije određen semantički, već strogo sintaktički, pravilom

⁶ Na ovom mjestu čitalac će se vjerojatno zapitati postoji li slična razlika i u hrvatskome? Hrvatske strukture s infinitivnom dopunom većinom se ne mogu pasivizirati i fokalizirati (*Petar je naučio pjevati / *Pjevati je naučeno od Petra / ?Pjevati je to što je Petar naučio*), a one s dopunjačem *da* mogu (*Petar je naučio da je zemlja okrugla / Da je zemlja okrugla je naučeno od Petra / Da je zemlja okrugla je to što je Petar naučio*), no čini se da među govornicima postoje nesuglasja u intuicijama o tom pitanju.

⁷ Kao što me je nakon mojega izlaganja na osječkom skupu upozorio Ivo Pranjković, termin *kosubordinacija* mogao bi tko na hrvatskom shvatiti i u smislu koordiniranih struktura koje su zajedno uvrštene (subordinirane) u širu, superordiniranu strukturu, npr. u rečenici *Petar zna da je zemlja okrugla i da je Sunce zvijezda*. Stoga ovdje valja ponovno napomenuti da mi ovaj termin koristimo u strogo tehničkom smislu kako je on definiran u „gramatici uloga i referenci“.

⁸ Primjerice, Belaj i Tanacković Faletar (2020: 15–28) problematiziraju odnos koordinacije i subordinacije s točke gledišta kognitivne gramatike, smatrajući ga nekom vrstom kontinuuma, a ne kategorijalnom oprekom.

o obveznom doseg operatora, odnosno podudaranju u gramatičkim kategorijama koje izražavaju operatori poput vremena, vida, modalnosti i ilokucijske snage. U tom smislu možemo reći da moguće kosubordinirane strukture u hrvatskom jeziku još nisu otkrivene. Štoviše, Nikolina Palašić, u zanimljivom članku u kojem problematizira dihotomiju koordinacije i subordinacije sa semantičke točke gledišta, izričito tvrdi da u hrvatskome nema kosubordiniranih struktura (Palašić 2018: 21).

Mi pak smatramo da u hrvatskom postoje sintaktičke strukture koje zadovoljavaju definiciju kosubordinacije. Ne želimo tvrditi da smo otkrili *sve* takve strukture, već samo neke, a iscrpno istraživanje kosubordinacije u hrvatskome nadilazilo bi okvire ovoga rada, u kojem smo prihvatili sljedeća ograničenja: prvo, analizirali smo moguće kosubordinirane strukture samo na razinama surečenice (*clause*), rečenične jezgre (*core* u terminologiji RRG) i imenske skupine (NP). Drugo, na razini surečenice i jezgre ograničili smo se samo na doseg operatora ilokucijske snage (izjavnost/upitnost/zapovijed), vremena i modalnosti. Drugi operatori, poput vida, koji je ograničen na rečenični nukleus (NUC u terminologiji RRG), i negacije (koja može imati različite dosege, zavisno od tipa negacije), izostavljeni su iz ovoga razmatranja. Na razini imenske skupine razmotrit ćemo operatore kvantifikacije i pokaznosti/određenosti.

Vjerojatan primjer kosubordinirane strukture u hrvatskome su rečenice povezano sastavnim veznicima s izostavljenim subjektom i klitičkim pomoćnim glagolom (u futuru i perfektu), kao u primjeru (6):

(6) *Petar je pjevao i plesao.*

Zavisnost drugoga glagola od zajedničkih operatora koji modificiraju prvi glagol vidi se po negramatičnosti ili neprirodnosti primjera (7) gdje doseg operatora (kategorije) vremena ne obuhvaća oba glagola:

(7) **Petar će pjevati i plesao.*

Kod prave koordinacije (za razliku od kosubordinacije) pomoćni se glagol ne može izostaviti, ali tada drugi glagol u rečenici ne mora biti u doseg operatora prvoga glagola (primjerice, može se razlikovati u vremenu), kao u (8):

(8) *Petar je pjevao i plesat će.*

Isto pravilo o doseg operatora vrijedi i za surečeničnu negaciju, odnosno negaciju koja za svoju domenu/doseg ima surečenicu: u kosubordiniranoj konstrukciji, kod koje se pomoćni glagol uz drugi glagol izostavlja, druga surečenica ne može biti negirana, ako prva nije (9a). Kod koordinirane konstrukcije (9b), u kojoj se pomoćni glagol mora ponoviti, nema takvog ograničenja, pa drugi glagol može biti negiran, iako prvi nije. Na sličan način, u (9c) jedina je moguća interpretacija rečenice da se

negacija odnosi na oba kosubordinirana glagola, a ne da ima doseg samo na prvom glagolu (*pjevao*):

(9a) **Petar je pjevao i ne plesao.*

(9b) *Petar je pjevao i nije plesao.*

(9c) *Petar nije pjevao i plesao.*

Kod negacije uskog dosega, gdje je negiran samo glagol (tj. niječe se glagolska radnja, a ne čitava surečenica), obje kosubordinirane surečenice mogu se razlikovati po statusu (tj. jedna može biti negirana, a druga ne mora biti). To se vidi u primjeru (10), u kojem je u drugoj surečenici upotrijebljena negacija uskoga dosega koji obuhvaća samo drugi glagol (*plesao*):

(10) *Petar je pjevao, ali ne i plesao.*

Kosubordinirane surečenice moraju biti u dosegu istoga operatora ilokucijske snage; to vidimo u primjerima (11a–b), gdje je izostavljena klitička povratna zamjenica/čestica *se*; koordinirane surečenice ne moraju biti u dosegu istoga operatora ilokucijske snage, no u njima se čestica *se* ne može izostaviti (11c):

(11a) *Ivan se penjao i spuštao po ljestvama.*

(11b) **Ivan se penjao, ali je li spuštao po ljestvama?*

(11c) *Ivan se penjao, ali je li se spuštao po ljestvama?*

Također, kod kosubordiniranih surečenica oba glagola moraju biti u dosegu operatora modalnosti i vremena (= moraju se podudarati u modalnosti i vremenu), usp. (12a–d), a kod koordiniranih ne moraju (13a–b):

(12a) *Petar se može penjati i spuštati po ljestvama.*

(12b) **Petar se može penjati i spušta po ljestvama.*

(12c) *Petar će se penjati i spuštati po ljestvama.*

(12d) **Petar će se penjati i spuštao po ljestvama.*

(13a) *Petar se spušta i može se penjati po ljestvama.*

(13b) *Petar će se penjati i spuštao se po ljestvama.*

U primjerima (13a–b) vidimo da, kad se oba dijela konstrukcije s izostavljenim subjektom ne podudaraju u modalnosti (tj. kada nisu oba glagola u dosegu istoga operatora modalnosti), tada se klitika *se* ne može izostaviti iza drugoga glagola da bi rečenica bila ovjerena. Na temelju navedenih razmatranja, možemo formulirati i pravilo o koordinaciji i kosubordinaciji u hrvatskome:

„Ako se u konstrukciji u kojoj su sastavnim veznikom povezana dva glagola s istim subjektom ne mogu ispustiti klitike (pomoćni glagoli ili povratne čestice) nakon drugoga glagola, konstrukcija je koordinirana. Ako je takvo izostavljanje moguće, konstrukcija je kosubordinirana samo ako su oba glagola u dosegu istih operatera vremena, modalnosti i ilokucijske snage.“⁹

Takvo pravilo nismo pronašli ni u jednoj gramatici (ili pregledu sintakse) hrvatskoga jezika (npr. Barić i dr. 1979, Katičić 1986, Silić i Pranjković 2005, Belaj i Tanacković Faletar 2020). Bez obzira prihvaćaju li se teorijske postavke i terminologija RRG, deskriptivno adekvatan prikaz hrvatske sintakse mora razlikovati ova dva tipa konstrukcija s glagolima kojima je izostavljen zajednički subjekt: u obje nijedan dio konstrukcije (konstituent) nije strukturalno dio drugoga (kao što je inače slučaj kod koordinacije), ali samo u jednoj konstrukciji oba glagola moraju obavezno dijeliti iste gramatičke kategorije poput ilokucijske snage, modalnosti i vremena.

U dosadašnjem smo istraživanju razmotrili samo kosubordinirane konstrukcije sa sastavnim veznikom *i*. Moguće je da postoje i druge kosubordinirane konstrukcije s drugim sastavnim veznicima, no to bi trebalo dodatno istražiti. Neki od tih veznika zacijelo dopuštaju kosubordinirane konstrukcije s istim subjektom, što se vidi iz ovakvih primjera:

- (14a) *Petar se penjao pa spuštao po ljestvama.*
- (14b) **Petar se penjao pa spuštati će po ljestvama.*
- (14c) *Petar se penjao pa će se spuštati po ljestvama.*
- (15a) *Petar će se penjati te spuštati po ljestvama.*
- (15b) **Petar će se penjati te može spuštati po ljestvama.*
- (15c) *Petar će se penjati te se može spuštati po ljestvama.*
- (16a) *Petar nije mogao ni(ti) pjevati ni(ti) svirati.*
- (16b) **Petar nije mogao niti pjevati niti svirao.*
- (16c) *Petar nije niti mogao pjevati niti je svirao.*¹⁰

⁹ Važno je primijetiti da konstrukcija može biti koordinirana i ako je klitika iza drugoga glagola izostavljena, samo ako su oba koordinirana glagola u dosegu jednoga operatora. Primjerice, u rečenici *Petar se penje i spušta po ljestvama* oba se glagola (*penjati se* i *spuštati se*) podudaraju u svim gramatičkim kategorijama (= u dosegu su istih operatora) i klitika *se* je izostavljena iza drugoga glagola. Je li to koordinirana ili kosubordinirana konstrukcija? Prema našem pravilu, može biti i jedno i drugo, jer ponavljanje klitike nije obvezno.

¹⁰ U rečenici (16a) operator modalnosti *mogao* ima doseg (odnosi se) na oba kosubordinirana glagola, stoga je rečenica ovjerena; u (16b) to nije slučaj, pa je rečenica neovjerena. U koordiniranoj konstrukciji (16c) pomoćni glagol *je* mora biti ponovljen, *mogao* se odnosi samo na prvi glagol (*pjevati*), a rečenica je ovjerena. U (16a) u standardnom bi hrvatskom bio upotrijebljen veznik *ni*, no u supstandardnom se jeziku upotrebljava i *niti*.

Rastavni veznik *ili* također dopušta izostavljanje klitika i konstrukciju koju smo u ovom radu prepoznali kao kosubordiniranu:

(17a) *Petar se penjao ili spuštao po ljestvama.*

(17b) **Petar se penjao ili će spuštati po ljestvama.*

Naposlijetku, i neki suprotni veznici dopuštaju kosubordinirane konstrukcije, gdjekad uz priloge poput *zatim*:¹¹

(18a) *Petar se penjao, a zatim spuštao po ljestvama.*

(18b) **Petar se penjao, a zatim će spuštati po ljestvama.*

(18c) *Petar se penjao, a zatim će se spuštati po ljestvama.*

Detaljno istraživanje kosubordiniranih konstrukcija s pojedinim vrstama veznika nadilazi okvire ovoga rada.

Na koncu, razmotrimo ukratko konstrukcije koje se mogu smatrati kosubordiniranima na razini imenske skupine (NP). Kao i na razini surečenice, i na razini imenske skupine kosubordinirane konstrukcije moraju obavezno biti u doseg operatora, a da pri tome zavisna imenska skupina nije strukturalno dio glavne imenske skupine. Mi smatramo da hrvatske složene imenske skupine koje dijele operatore kvantifikacije (riječi poput *neki*, *mnogi*, *svi*) i pokaznosti, odnosno određenosti¹² (pokazne zamjenice *ovaj*, *taj*, *onaj*) zadovoljavaju definiciju kosubordinacije:

(19) *Mnogi [studenti i studentice]*

(20) *Ti [studenti i studentice]*

Premda su, strogo govoreći, primjeri (19) i (20) dvoznačni, jer je u načelu moguće da se kvantifikator *mnogi* u (19) i pokazna zamjenica *ti* u (20) odnose samo na prvi dio imenske složene skupine u tim primjerima, to ipak nije uobičajena interpretacija: ako iz konteksta (ili naglaskom) nije naznačeno drukčije, govornici hrvatskoga protumačit će primjere (19) i (20) tako da se doseg kvantifikatora *mnogi* (u (19)) i pokazne zamjenice *ti* (u (20)) proteže na čitavu složenu imensku skupinu (*studenti i studentice*). Prema tom kriteriju, premda nijedan element u tim imenskim skupinama nije subordiniran drugome, postoji sintaktička ovisnost od zajedničkoga operatora kvantifikacije (u (19)) i pokaznosti/određenosti (u (20)), pa možemo zaključiti

¹¹ Kosubordinirane konstrukcije značenjski obično impliciraju ili istovremenost radnje kosubordiniranih glagola (npr. u primjeru (6)), ili susljednost radnji koje se neposredno nadovezuju jedna na drugu (npr. u primjerima (14a), (15a), (18a)). U koordiniranim konstrukcijama (npr. u primjerima (14c), (15c), (18c)) takve značenjske implikacije nema. Eventualne druge semantičke razlike između kosubordiniranih i koordiniranih konstrukcija nisu predmetom ovoga rada i trebalo bi ih dodatno istražiti.

¹² U hrvatskom jeziku, kao što je poznato, nema određenog člana, već pokazne zamjenice u kontekstu mogu izraziti i kategoriju određenosti.

da ti primjeri oprimjeruju sintaktički odnos kosubordinacije. Odnos koordinacije postoji u primjerima (21) i (22), gdje svaki dio složene imenske skupine ima vlastiti operator čiji se doseg proteže samo na njega:

(21) [*Mnogi studenti*] i [*neke studentice*]

(22) [*Ti studenti*] i [*one studentice*]

4. Zaključak

U ovom smo radu pronašli primjere nekih sintaktičkih konstrukcija u hrvatskome koji se ne mogu analizirati samo tradicionalnim pojmovima subordinacije i koordinacije. Ako se to želi učiniti, bitne razlike među nekim konstrukcijama ostaju neotkrivene. Gramatika uloga i referenci (RRG) pruža teorijski okvir za analizu takvih konstrukcija kao kosubordiniranih. Čak i ako se ne želi prihvatiti pojmovni aparat RRG i s njime povezan pojam kosubordinacije, ostaje činjenica da u hrvatskome postoje neke konstrukcije, koje se tradicionalno smatraju koordiniranima, a koje ipak pokazuju bitne međusobne sintaktičke razlike, što zahtijeva njihovu detaljniju klasifikaciju. U toj spoznaji vidimo glavni doprinos ovoga rada.

Literatura

- Barić, Eugenija i dr. 1979. *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Belaj, Branimir i Tanacković Faletar, Goran. 2020. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. III: Sintaksa složene rečenice*. Zagreb: Disput.
- Bickel, Balthasar. 2010. Capturing particulars and universals in clause linkage: A multivariate analysis. U Bril, Isabelle (ur.), *Clause Linking and Clause Hierarchy*, 51–101. Amsterdam: Benjamins. DOI: <https://doi.org/10.1075/slcs.121>.
- Foley, William. 2010. Clause linkage and nexus in Papuan languages. U Bril, Isabelle (ur.), *Clause Linking and Clause Hierarchy*, 27–50. Amsterdam: Benjamins. DOI: <https://doi.org/10.1075/slcs.121>.
- Foley, William i Van Valin, Robert D. 1997. *Functional Syntax and Universal Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Katičić, Radoslav. 1986. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: JAZU i Globus.
- Palašić, Nikolina. 2018. O granicama (i dodirima) koordinacije i subordinacije. U Palić, Ismail (ur.), *Sarajevski filološki susreti. Zbornik radova (Knjiga 1)*, 11–23. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.
- Pranjčević, Ivo. 1981. O problemu razgraničenja koordinacije i subordinacije u hrvatskome književnom jeziku. *Filologija* 10. 151–163.
- Roberts, John. 1988. A-mele switch-reference and the theory of grammar. *Linguistic Inquiry* 19: 45–64.
- Silić, Josip i Pranjčević, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Trask, Robert Lawrence. 2005. *Temeljni lingvistički pojmovi*. Zagreb: Školska knjiga.

- Van Valin, Robert D., Jr. i LaPolla, Randy. 1997. *Syntax. Structure, Meaning and Function*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Valin, Robert D., Jr. 2005. *Exploring the Syntax-Semantics Interface*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511610578>.
- Van Valin, Robert D., Jr. 2021. Cosubordination. U Van Valin, Robert D. (ur.), *Challenges at the Syntax-Semantics-Pragmatics Interface. A Role and Reference Grammar Perspective*, 241–254. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

COSUBORDINATION IN CROATIAN

Apart from *coordination* and *subordination*, Role and Reference Grammar (Van Valin 2005: 183-198) introduces *cosubordination* as the third type of syntactic relation. A co-subordinated constituent is not a part of another, higher constituent (as in subordination), but it is neither completely independent: rather, it has to be in the scope of an operator (e.g., aspect, tense, mood, negation or illocutionary force) in the syntactic structure it is co-subordinated with. This paper examines several Croatian constructions and shows that they should be treated as instances of cosubordination. Such constructions include sentences connected by connectives such as *i* 'and' with equi-NP deletion and omitted auxiliary verbs, as well (on the level of NP) nouns joined by the connective *i* that share a quantifier and/or a demonstrative pronoun. It is argued that, no matter whether one accepts the theoretical assumptions of Role and Reference Grammar or not, any descriptively adequate grammar of Croatian has to acknowledge the structural peculiarities of these constructions.

Keywords: co-subordination, Croatian syntax, coordinative conjunctions, Role and Reference Grammar

Adresa autora:

Ranko Matasović

Filozofski fakultet Zagreb

HR – 10 000 Zagreb, Ivana Lučića 3

rmatasov@ffzg.hr